

MUZEOLŠKO UREĐENJE MUZEJSKO-MEMORIJALNOGA KOMPLEKSA »MIROSLAV I BELA KRLEŽA« U ZAGREBU

Slavko Šterk
Muzej grada Zagreba

Bez obzira na moguće personalne izmjene sastavljača programa, uvjereni smo da će u muzeološkom uređenju Muzejsko-memorijalnoga kompleksa »Miroslav i Bela Krleža« biti zadržana početna ideja »projektog programa« kakvu su nam 23.

siječnja 1988. predložili dipl. ing. arh. Božidar Rašica i dipl. ing. arh. Vera Marsić.

Podsjetimo se da taj projekt program uključuje i predviđa:

1. Muzejsko-memorijalni kompleks¹ (visoko prizemlje i prvi kat, tj. stan Miroslava i Bele Krleže),
2. Kulturno-memorijalni program, koji sadrži:
 - a) izložbeno-memorijalni postav (prizemlje),
 - b) Krležinu radionicu i studijsku biblioteku (potkrovlje),
 - c) scenu Krležianu (podrum i eksterijer),
 - d) turističko-komercijalni i uslužni sadržaj (aneksi glavne zgrade),
 - e) kolni promet u pokretu i mirovanju.

Sugerirano je da stan Krležinih treba urediti po kriterijima i ukusima muzejske struke, što je povjerenje Muzeju grada Zagreba. Stan Miroslava i Bele valja:

- opremiti svim detaljima, predmetima i stvarima koji su se u njemu nalazili za njihova života,
- urediti na način da je pristupačan za razgledanje i obilazak,
- autor idejnog rješenja može izvesti transformaciju prostorija koje su se nalazile izvan zapečaćenog dijela stana (kuhinja, soba za posluhu, kupaonica, smočnica, WC).

Što se tiče prve dvije sugestije, barem u muzeografskom smislu, treba odmah napomenuti da je uređenje stana u uskoj vezi s uređenjem izložbeno-memorijalnog postava te Krležine radionice i studijske biblioteke.

Naša izvorna namjera i želja jest održati kult sjećanja na supružnike. No istovremeno mi se nalazimo pred povijesno definiranim objektom koji želimo pretvoriti u muzej (memoriju). Kako pomiriti te dvije suprotnosti?

Kuća mora čuvati uspomene, ostavljajući im njihove valere slika. Čini se da su predmeti ovdje »upisani« u nepromjenjivi kadar. Stvorila se čahura u intimnosti prostora, ćelija gdje su se supružnici sakrili. Kuća je još u većoj mjeri od pejzaža postala »jedno duševno stanje«.

Znači li to ništa ne mijenjati? U muzeografskom smislu javit će se antinomija između dviju naznaka: »stan« – »muzej (memorija)«.

Stan koji je sublimiran tokom godina na neki je način uvijek *nejedinstven* (mislimo na stalne preinake, razmještanje predmeta i najnovije intervencije, tj. na njegov »unutrašnji rast«).

Od muzeja (memorije) očekujemo uvijek tematsko jedinstvo, iako će posebno za Miroslava i Belu izbor uvijek biti kastrirajući.

Stan evocira, uočili smo, neizmijenjeni ambijent koji se odnosi na prošlo vrijeme.

Muzej (memorija), bez obzira na starost predmeta, pripada svojim načinom prezentacije sadašnjosti.

Što, dakle, treba da postane stan Miroslava i Bele Krleže?

On treba da bude muzej (memorija) u stanu.

Muzeografska prezentacija koju predlažemo prihvaća identičnu povijesnu rekonstrukciju koja će se znati prilagoditi prostoru svake prostorije.

Tražimo li, dakle, muzej-relikvijar jasno je da će unutar stalnog postava u njemu vladati prevaga dokumentarnog nad estetskim (upravo suprotni stav morao bi biti u izložbeno-memorijalnom postavu prizemlja).

Ako je prvotna svrha stana evociranje života supružnika, to znači da se arhitekti i muzealci moraju primorati da restauriraju i muzeološki postave stan u stanje u kakvom je bio u datom trenutku.

Prostorije bi trebale reflektirati jedino ukus korisnika, obitavalaca, a ne poznavalaca (muzealaca i arhitekata). Podsjetimo se da je ambijent stana, koji smo zatekli, u velikoj mjeri Belina lična kreacija. Ako je u odnosu na norme vremena Bela živjela u određenom kiču, njezin Mali salon treba upravo pružiti taj refleks.

Svaki čin restauracije i interpretacije trebao bi ovdje biti pomirljiv s osnovnim ciljem: pomoći gledaocu da razumije tko su bili Miroslav i Bela, i to ne samo kao obični ljudi već i ljudi »šireg društva«.

Ono što branimo na prvom katu jest njegova cjelovita prostorna struktura. Unutrašnji zidovi s profiliranim vijencima, stropovi i drveni podovi, ostala drvenarija, zavjese i zidne boje trebali bi ostati fiksni elementi koji ne podliježu transformacijama. Jedino ćemo tako moći uhvatiti »askezu« Krležine spavaće sobe, nasuprot »kičenosti« Belina Malog salona.

Što se tiče zgrada (s okolnim parkom) cilj bi nam trebala biti reprezentativna prezentacija koja će gledaocu pomoći ne toliko da shvati određeni fenomen ili neku osobu, već da razumije određeni način življenja. Objekt se ovdje nužno ne povezuje s događajem ili povijesnom ličnošću, već treba biti arhetip mnogobrojnih drugih sličnih objekata vremena (rezidencijalne zagrebačke vile bogatih vlasnika između dva rata). Kao i u dokumentarnom pristupu bitno je minuciozno istraživanje (napominjem da se izvorni nacrti i planovi objekta nalaze u Arhivu grada Zagreba).

U kuhinji predviđamo muzeološku prezentaciju »stanja objekta i parka prije obnove« te pojedine faze njegove restauracije, odnosno adaptacije u memorijalni kompleks. Kupaonica se pretvara u prošireni sanitarni čvor, a smočnica postaje funkcionalno spremište.

Bez obzira na cilj izložbe (identična povijesna rekonstrukcija; prevaga dokumentarnog nad estetskim) prezentacija pojedinačnih predmeta u stanu Krležinih može biti efikasna samo onda ako smo razlučili njihov karakter i ako smo ih vrednovali. To znači voditi računa o veličini, specifičnosti, boji i teksturi.

Predlažemo određena »pročišćavanja«, selekciju predmeta, neznatna uklanjanja i nova vrednovanja određenim ritmičkim pomacima te »naglašavanja« pridodanim umjetnim, ali prikrivenim svjetlom.

Usprkos svečanoj polusjeni prirodnog svjetla (u različitim prostorijama), predstavljanje određenih predmeta ipak zahtijeva dovoljno umjetnog svjetla kako bi se naglasila i osigurala njihova čitljivost.

S problemom svjetla neposredno se postavlja složeno pitanje izvornog okvira. Do koje granice je moguće uspostaviti prirodnu sredinu predmeta, a pritom da ne štetimo drugostepenom cilju koji se sastoji u tome da određene predmete izdvojimo kako bismo ih »obradili« posebnom pažnjom.

Trebamo pažljivo odrediti u kojoj mjeri možemo istovremeno prikazati dekorativne elemente vremena – namještaj, tkanine i ukrasne stvarčice, koji prate izvorna umjetnička djela, budući da riskiramo da izgubimo pažnju posjetilaca.

¹ u daljem izlaganju zadržat ćemo usvojene termine

Stoga predlažemo da se u prostorijama stana: Krležinoj spavaćoj sobi, njegovoj radnoj sobi, Malom salonu, Belinoj spavaćoj sobi, blagovaonici i hodniku ukloni dio namještaja i pažljivo rekonstruira razmještaj knjiga na stalažama, naglase pojedina umjetnička djela prikrivenom rasvjetom, a loggia oslobodi svih sadržaja.

Kružni ophod unutar Muzejsko-memorijskoga kompleksa (Krležin i Belin stan, te nekadašnji stan domara) također je bitan. On određuje i fiksira smisao posjeta.

Osamljeni posjetilac i male grupe (maksimalno 10–20 osoba) moći će se najpogodnije približiti izloženim predmetima i odatle izvući najbogatije iskustvo. Psihološka važnost jedinstvenog učinka s originalom bit će spašena. Smjer kretanja bit će određen i markiran.

Uzdruž glavnog usmjerenja kretanja treba predvidjeti besplatne prospekte i depliante (u košaricama) za sve one koji neće moći kupiti vodič. Ti bi prospekti dali nužne informacije o onome što se otkriva, a što u prizemlju može biti upotpunjeno prodajom plakata, razglednica i dijapozitiva.

Klima treba biti konstantna kako bismo sačuvali ujednačeni postotak između vlage i zraka (nužno je izbjeći krajnje zagrijavanje ili izravno sunčevo svjetlo). Bitno je predvidjeti aparate za mjerenje vlage i pomične rolete na prozorima. U vezi sa sigurnošću (osim alarma, čuvara i vodiča), nužno je ukloniti s obližnjih stolova i komoda sitne predmete nadohvat ruke; knjige na stalažama V, VII, VIII, IX, X. i XI. do određene visine zaštititi sitnim plastičnim ili žičanim mrežicama; neke predmete namještaja zaštititi tankim konopom, a tepihe neznatno pomaknuti ustranu.

Muzeografski program koji predlažemo treba shvatiti kao oruđe u službi konzervatora, investitora i naručioca. U predloženom rješenju stalna retroakcija i provjera ne bi se smjele nikako zaboraviti. Pred nama je dinamična studija, određeno stanje duha, koji nameće da svaki problem bude shvaćen u odnosu na cjelinu.

Posebnosti očito ne rješava osamljeni muzealac-kustos. Od samog početka on bi trebao biti u stalnom dosluhu s konzervatorom i arhitektom.

Primljeno: 2. 7. 1990.

SUMMARY

Museological presentation of the memorial complex »Miroslav and Bela Krleža« in Zagreb

Slavko Šterk

The house where the best known Croatian writer Miroslav Krleža lived with his wife Bela, at Krležin Gvozd in the central part of Zagreb, will be reshaped into a museum and a memorial complex. The first architectural design was submitted by the architects Božidar Rašica and Vesna Maršić, whereas the museological design was entrusted to the City Museum of Zagreb. The first floor will preserve the original arrangement of the Krležas' flat. A certain selection of objects has, however, been suggested, removal of some of the furniture, a rearrangement of books and suitable lighting to place some works of art into focus. The circulation of the visitors will be defined, and designed for optimal groups of 10–20. The adaptation will have to include air-conditioning and protection of the objects in agreement with modern museological standards.

The museological programme suggested has to be understood as an ongoing process, and the curators constant cooperation with the conservator and architect is to be realized from the start.

Krležin Gvozd, Zagreb, Krležina radna soba – zatečeno stanje 1987, snimio: Josip Vranic

